

ОТНЕ ЛИ ИНТЕРНЕТ СВОБОДАТА И ТАЙНАТА НА КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА?

Теодора Георгиева

Свободата на словото е наше достояние толкова отдавна, че на нея се гледа като на нещо гарантирано до такава степен, че се е превърнало в съставна част от нашето битие. Историята обаче разкрива, че преди тези свободи да бъдат закрепени от законна, те не са били достояние на всички хора. Днес са част от нашето национално законодателство, от законодателството на Европейски съюз и от редица международни актове, но въпреки това отново са застрашени. Те са поставени в риск поради характера на информационната ера, в която живеем.

Какво е юридическото битие на свободата на словото и защо го обсъждаме? Европейската конвенция за защита правата на човека в чл. 10 гласи: „Всеки има право на свобода на изразяването на мнения. Това право включва свободата на всеки да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намеса на държавните власти и независимо от държавните граници.“ Дотук всичко е ясно, но разпоредбата на чл. 10 продължава: „Упражняването на тези свободи, доколкото е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност и на териториалната цялост, за предотвратяването на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала, както и на репутацията или правата на другите, за предотвратяване на разкриването на информация, получена доверително, или за гарантиране на авторитета и безпристрастността на правосъдието.“¹

За да разберем значението на разпоредбата, трябва да изясним смисъла на незаконно съдържание. То съответства на термина „незаконна дейност или информация“², използван в член 14 от Директивата за електронната търговия. Този термин не е уточнен по-подробно в Директивата. Той може да се разбира в широк смисъл, така че да включва всички нарушения на приложимите европейски или национални законови и подзаконови актове. Това може да включва например клеветата,

---

¹ Европейска конвенция за защита правата на човека (в сила от 1 юни 2010 г.).

² Директива 2000/31/ЕС на Европейския парламент и на Съвета.

свързано с тероризъм съдържание, нарушения на права върху интелектуална собственост, свързано с насилие над деца съдържание, нарушения на правата на потребителите, подбуждане към омраза или насилие въз основа на раса, произход, религия, пол или сексуална ориентация, зловреден софтуер, незаконен онлайн хазарт, продажба на незаконни лекарства, продажба на опасни продукти.

Свободата на изразяване може да се ограничава с оглед на националната сигурност, териториалната цялост и други ценности, които безспорно трябва да защитим с цената на ограничаване на свободата на изразяване. Но как стои въпросът с ограничаване на свободата на изразяване в името на защита на морала или правата на другите?

Всъщност намирането на баланс между правото на разпространяване и получаване на информация и например авторското право поставя в риск първото наред с тайната на кореспонденцията. В ХХІ век обществените отношения, които засягат тези права, са изнесени на съществено различна плоскост. Правната наука е изправена пред предизвикателството да намери финия баланс между всички тези права, а практиката показва честото накърняване на свободата на изразяване при възникване на колизия. Тези въпроси сякаш не бяха в дневния ред на юристите и правната наука, но това виждане трябва да бъде преосмислено. След настъпването на ерата на виртуалното пространство разбирането за свобода на изразяване придоби съществено различно измерение. Това естествено се дължи на новия вид комуникации и на мащаба на нашите действия в интернет.

Днес ние носим същата гражданска отговорност към лица, чийто престиж сме уронили, но опосредствано чрез глобалното пространство тези вреди придобиват глобален мащаб. Как точно се стига до парадокса вместо да бъдем по-свободни от всякога в своето изразяване, да се появяват опасения за ограничаване на свободи, напълно противно на комуникационната епоха, в която живеем?

За да онагледа този парадокс ще разгледам две дела. Първото е Sabam срещу Netlog. Решението C-360/10 на Съда на Европейския съюз по делото Sabam v Netlog е постановено на 16 февруари 2012 г. Netlog поддържа платформа на социална мрежа, в която потребители могат да споделят всякакво съдържание в своите профили. Тъй като профилите са публични, от Sabam, дружество за колективно управление на права, искат Netlog да преустанови достъпа до произведения, чиито авторски и сродни права са поверени на Sabam. Съдът на Европейския съюз реши, че ако се задължи доставчика на услуги да въведе система за филтриране, няма да бъде спазено изискването да се осигури справедливо равновесие между правото върху интелектуална собственост и свободата на получаване или

разпространяване на информация, от друга страна. Съдът на ЕС се обяви против проактивния контрол.

По своето естество проактивният контрол е съвременната заплаха за нашите основни права. Опасението за реализиране на гражданска отговорност ще бъде пагубно за правото на свободно изразяване. То би довело не само до съхраняване на потребителско съдържание от онлайн платформи, но и неговото анализиране с цел да бъде премахнато това, което би направило дадената платформа уязвима от юридическа гледна точка. Разпореждането за въвеждане на система за филтриране би означавало в интерес на притежателите на авторски права да се контролира цялата информация, съхранявана при съответния доставчик на услуги за съхраняване на информация, или по-голямата част от нея. Освен това този контрол би трябвало да бъде неограничен във времето, да се отнася до всяко бъдещо нарушение и да предполага задължение за защита не само на съществуващите произведения, но и на тези, които още не са създадени към момента на въвеждането на тази система. Така подобно разпореждане би довело до съществено нарушение на правото на свободното изразяване. Защото, застрашени от гражданска отговорност, онлайн платформите посредством своите модератори и системни защити всъщност ще цензурират съдържанието, което ще е пряко нарушение на правото ни да получаваме и разпространяваме информация, прогласено в Хартата на основните права на Европейския съюз.

С решението си европейските съдии наново прогласиха значението на основни човешки права и едновременно с това очертаха новия вид заплаха над правото да получаваме и разпространяваме информация – превантивния контрол.

Каква е отговорността на посредниците? По случая *Delfi* срещу Естония (*Delfi AS vs. Estonia*, преписка №64569/09) делото се гледа от Европейския съд по правата на човека, който се произнася на 17 февруари 2014 г.

В онлайн новинарска платформа, чийто издател е дружеството *Delfi*, се появяват коментари с враждебна реч. Компанията, към която е насочена враждебната реч, осъжда *Delfi* на трета инстанция в Естония. Националният съд припознава *Delfi* като отговорен за коментарите на трети лица.

Интересното в случая е, че от компанията са взели мерки, за да избегнат реализиране на гражданска отговорност – изработили са бутон, с който да се сигнализира за злонамерени коментари, в общите условия на сайта е съобщено, че не носят отговорност за коментарите, също така модератори следят за съдържанието.

Защо това представлява интерес? Делото стига до Европейския съд по правата на човека. Там от Delfi твърдят, че е нарушен чл. 10 от Европейската конвенция за правата на човека – правото им да разпространяват информация. Съдът определя, че от компанията носят отговорност, тъй като позволяват публикуването на анонимни коментари. Това решение се потвърждава и от Голямата камера.

Решението породило толкова голям интерес, защото границите на отговорността на сайта и свободата на словото си противостоят. Как да се намери баланс между правото на свобода на словото и контрола над клеветническата реч?

Факт е, че съществуват съществени различия в националните правни норми, регулиращи колективното управление на авторските права и макар решението на ЕСПЧ да е дискуссионно, неговата полезност произтича от факта, че внася яснота в материята.

Съдът приема, че упражнявайки свободата на изразяване, от интернет могат да бъдат извлечени сериозни ползи, но също така не бива да се забравя, че принципната отговорност за клеветническа или друг вид незаконосъобразна реч трябва да се прилага, тъй като представлява ефективно средство за защита при нарушения срещу правата на личността.

В съображение 48 от Директивата за електронната търговия (Директива 2000/31/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2000 г.) е посочено, че „настоящата директива не засяга възможността държавите членки да изискват от доставчиците на услуги, които съхраняват информация, предоставена от получатели на тяхната услуга, да действат с вниманието, което може да е основателно да се очаква от тях и които са предвидени в националното законодателство, за да се открият и предотвратят определени видове незаконни дейности“. В същото време обаче с член 15 се забранява да се налага „общо задължение за контрол“.³

Всъщност опасността е обусловена от самия вид на комуникацията: тя е опосредствана, а пред посредника стои задължението да съхранява нашата комуникация и данни, но и да ги разкрива пред компетентните органи. Какво представлява задължителното разкритие от закона? На основание законни и регулаторни механизми и мерки по сигурността от всеки сайт може да се изиска при определени обстоятелства да разкрие лична информация на потребители и може да бъде забранено те да бъдат уведомени за това. В случаите, когато се прибегва до задължително разкритие, се обосновава, че е в полза на справедливостта. Сайтовете трябва да отговорят на такава

---

³ Директива 2000/31/ЕС на Европейския парламент и на Съвета.

призовка, съдебно разпореждане или друг правен процес; или, когато е необходимо, да се идентифицира определено лице, или да се свържат с него, да бъде заведено дело срещу него. Това се прави и в случаи, когато от даден сайт искат да защитят или наложат правата на сайта.

На въпроса, който поставям днес, правната наука още не е дала отговор. Обществените отношения в комуникационната епоха са динамични и засега изпреварват всяко законодателство. Предстои изработване на общо законодателство на Европейския съюз по тези въпроси, не само защото сме част от една общност, но и затова, че когато упражняваме или не наши права в интернет, това рядко е обект на едно национално законодателство.

Използвана литература:

1. Европейска конвенция за защита правата на човека (в сила от 1 юни 2010 г.).
2. Директива 2000/31/ЕС на Европейския парламент и на Съвета.
3. **Георгиев. Е.** Едно решение на съда в Страсбург и значението му за онлайн медиите: http://legalworld.bg/45152.imash-hejtyri-v-sajta-si-moje-i-da-te-osydiat*.html, 17.11.2015.
4. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=119512&doclang=EN>, 17.11.2015.